

2) Програма середньої загальноосвітньої школи. 1-4 (1-3) класи. - К.: Бліц. 1997. - С. 70.

Короткая А.В. Развитие коммуникативных способностей учащихся начальных классов на уроках украинского языка. Рассмотрена возможность использования разноаспектного подхода при изучении грамматической категории падежа имени существительного в курсе украинского языка начальной школы для формирования умения убедительно и тактично доказывать своё мнение.

Korotkaya A. V. The development of communicative abilities of the pupils of junior school at the lessons of Ukrainian. The opportunity of using the approach of different aspects is considered at study of grammar category of name's case of noun in a rate of the Ukrainian language of elementary school for formation of skill to prove own opinion convincingly and tactfully.

УДК 378:303.8

ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Вітвицька С.С.

Житомирський педуніверситет

У статті розглядаються основні компоненти готовності студентів до науково-дослідницької діяльності, що сприяють формуванню творчої особистості.

Протягом всієї історії людства наука була, є і буде вирішальним фактором розвитку суспільств, зростання матеріального добробуту та духовного здоров'я людей. Наука - нервова система нашої епохи. Престиж кожної держави у світовому просторі визначається рівнем розвитку науки, ставленням держави до науковців. Міцна наука - міцна держава, конкурентоспроможні дипломи випускників вищих навчальних закладів.

Вища школа без справжньої науки не може виконувати своєї головної функції - готувати висококваліфікованих спеціалістів. Власно рівень наукових досліджень і визначає ступінь підготовки кадрів. Тому одним із основних чинників підвищення ефективності вищої освіти є науково-дослідницька робота кожного вищого закладу освіти та активна участь в ній як викладачів, так і студентів.

Науково-дослідницька діяльність у педагогічній галузі спрямована на формування вчителя-дослідника, котрий на практиці творчо застосовує дослідницькі вміння. Вона є першим кроком студентів до наукової діяльності, а головне сприяє формуванню творчої особистості майбутнього педагога, що відповідає сучасній концепції розвитку освіти в Україні. В той же час наука, її проблеми, досягнення, її фундаментальні відкриття привертають всіх тих, хто творче ставиться до своєї справи, для кого важливі успіхи держави.

Творчість - це одне із таємничих явищ людського життя. Їй властиві одночасно і знання відомого, доведеного і фантазія, опора на закономірності і випадковості. Сучасна наука дає таке визначення творчості: діяльність, що створює дещо нове, якісно нове, котре відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю та прогресивністю.

Педагогічна творчість полягає у виборі способу перетворення наукових теоретичних істин у живі людські думки і емоції. Перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці - це найскладніша сфера єдності науки з практикою. Особливістю педагогічної творчості у сучасних умовах є те, що будучи активним процесом, вона з розвитком науки стає більш керованою і спрямованою на досягнення оптимальних

результатів при оптимальних засобах і найменших витратах часу.

Слово творити, означає шукати, винаходити і створювати дещо таке, що не зустрічалося в минулому досвіді - індивідуальному або суспільному. Основними критеріями творчості є самостійність (повна або часткова), пошук можливих варіантів, досягнення мети і створення нового продукту (повне або часткове). А саме цим займаються дослідники. Тому готовність до науково-дослідницької діяльності студента є визначальним фактором формування його як творчої особистості, підготовки до творчої праці. Готовність студента до організації і проведення науково-дослідницької діяльності - це складна інтегративна якість, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідницьку діяльність у процесі навчання і включає такі компоненти: творчі можливості, компетентність, оволодіння технологією наукового дослідження та викладу і захисту результатів наукового дослідження.

Творчі можливості - це система інтелектуально-творчих якостей особистості, які сприяють успіху у творчій діяльності. Вона складається з таких підсистем: підсистеми спрямованості (мотиви, інтерес, потреби); підсистеми характерологічних особливостей особистості (цілеспрямованість, працездатність, сумлінність тощо); підсистеми здібностей (індивідуальних особливостей творчих процесів); підсистеми творчих умінь. Необхідними індивідуально-творчими якостями майбутнього дослідження є: креативність мислення, тобто здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних задач; інтуїція - пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення; творча уява - самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності; дивергентність мислення - альтернативність, здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах; оригінальність мислення, тобто своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, здатність створювати думки, що відрізняються від загально прийнятих поглядів; асоціативність мислення - здатність використовувати асоціації, в тому числі аналогії, а також віддаленість асоціацій; інтелектуальна активність - інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі; інтелектуальна ініціатива - це не стимулювання зовні продовження мислення, це продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи.

Під поняттям компетентність студента у науково-дослідницькій діяльності ми розуміємо спеціальні і загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організації та проведення дослідження (для кожного напрямку педагогічних досліджень вони різні), загальнонаукові, дослідницькі вміння, а саме: організувати власну розумову діяльність; здійснювати літературний пошук, бібліографічний огляд наукових джерел; обґрунтувати актуальність теми дослідження; чітко визначити мету і завдання дослідження; оперувати понятійним апаратом; володіти науковими методами пізнання; визначити об'єкт, предмет дослідження; формулювати гіпотезу, доводити або спростовувати її достовірність; обґрунтувати наукову новизну і практичну значущість дослідження; оформляти результати дослідження у числових і графічних формах; захищати результати свого дослідження у відповідній формі.

Володіння технологією наукового дослідження передбачає створення системного підходу до організації наукового дослідження. В основу його побудови покладені основні етапи та методи наукового дослідження. Це творчий пошук, котрий, як дидактичний процес, можна поділити на такі етапи: а) пошук проблеми; б) зосередження, заглиблення у проблему; в) збір інформації, об'єднання даних, що мають зв'язки; г) інкубація, аналіз, осмислення, систематизація матеріалу; ґ) усвідомлення або інсайт - виникнення ідеї; д) верифікація і застосування шляхом логічних роздумів або експерименту. Виклад матеріалів дослідження залежить від рівня готовності студента

до науково-дослідницької діяльності. Наші багаторічні спостереження, експериментальні дослідження дають можливість виділити чотири рівня готовності студентів до науково-дослідницької діяльності: дуже низький; низький; достатній; високий.

Дуже низький рівень готовності характерний для студентів у яких відсутній інтерес до науково-дослідницької діяльності. Основний мотив виконання наукової роботи - необхідність отримати оцінку. Серед цих студентів більшість з низьким, іноді з середнім рівнем розвитку творчих можливостей. Вони мають середній іноді достатній рівень знань і не прагнуть знати більше, не володіють технологією дослідження і викладом матеріалу. Дослідницьку діяльність вважають за непотрібну.

Низький рівень готовності відрізняє студентів, які проявляють певний інтерес до окремих проблем, до певного питання; мають середній розвиток творчих можливостей, поверхнево усвідомлюють сутність проблеми. Ініціатива організації наукового дослідження належить викладачеві. Студент допускає помилки в логіко-змістовній стороні дослідження, не завжди добивається єдності процесуальної і логіко-змістовної сторони. Бажання займатися науковою роботою майже відсутнє. Виклад результатів дослідження реферативний.

Достатній рівень готовності передбачає наявність інтересу до наукової роботи, високого або середнього розвитку творчих можливостей, знання сутності науково-дослідницької діяльності, без самостійного виявлення всіх її характерних ознак; добре володіння більшістю дослідницькими і деякими загальнонауковими вміннями, намагання єдності процесуальної і логіко-змістовної сторін при доборі форм і методів організації наукового дослідження; невміння самостійно планувати наукове дослідження у зв'язку з недостатньою компетентністю. Для цих студентів характерно бажання стати дослідником. Виклад матеріалу реферативно-аналітичний, іноді творчий.

Високий рівень готовності передбачає потребу у науково-дослідницькій діяльності, високий рівень творчих можливостей, знання суті науково-дослідницької діяльності і вміння самостійно виявляти всі її характерні ознаки, володіння дослідницькими і загальнонауковими вміннями, знання основних форм і методів організації науково-дослідницької діяльності; досягнення єдності процесуальної і логіко-змістовної сторін при доборі форм і методів науково-дослідницької діяльності; визнання соціальної ролі дослідницької діяльності дуже важливою у становленні нашого суспільства. Для цих студентів характерний творчий стиль, роботи творчого рівня. Їх роботи відрізняє: розуміння суті наукового дослідження; вміння відшукати і сформулювати проблему, ввести необхідний понятійний апарат; сформулювати об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, довести її або спростувати; здійснити вибір методів і конкретних методик дослідження, провести аналіз результатів дослідження, узагальнити, зробити правильні висновки, оцінити межі застосування дослідницької моделі.

Кожний студент неповторна особистість і розкритися може тільки в діяльності. Якою б не була праця (нудна, одноманітна, однопланова, різнопланова) потрібно шукати в ній творче застосування наявних у студентів можливостей. Лише на базі творчості студент може відчувати емоційне піднесення і духовне зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.М. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. - Казань: Издательство Казанского университета, 1988. - 228с.
2. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт. - К.: Рад. Школа, 1988 - 191 с.
3. Vitvitska S.S. Students' readiness to scientific and investigative activity as the main component of formation of persons' creative qualities.

The author investigates the main components of students' readiness to scientific and investigative activity and specialities of persons' creative qualities.